

Notre-Dame
KEN FOLLETT

Era una dintre acele zile de primăvară care sunt atât de blânde și plăcute, încât toți locuitorii Parisului le tratează ca pe zile de duminică, aglomerând piețele și bulevardele. În timpul acestor zile cu cer senin vine un moment suprem în care poți aprecia cu adevărat portalul catedralei Notre-Dame. Razele soarelui, din ce în ce mai apropiate de orizontală, părăsesc încet pavajul și se cațără pe fațada verticală, pentru a scoate în evidență nenumăratele sculpturi, în contrast cu umbrele lor, până când marea rozasă, ca ochiul unui ciclop, se înroșește de parcă ar reflecta focul unui furnal.

Victor Hugo, *Cocoșatul de la Notre-Dame*

Astăzi, toată lumea o deplânge, în toate limbile.

Paris Match

1
2019

Vocea de la telefon sugera urgență.

„Sunt la Paris!“ spunea. „Pornește televizorul!“

Mă aflam acasă, în bucătărie, împreună cu Barbara, soția mea. Tocmai terminaserăm cina. Nu băusem vin, ceea ce s-a dovedit a fi un lucru bun, pentru că, deși încă nu știam asta, urma să fie o noapte lungă.

Vocea de la telefon aparținea unei vechi prietene. Ea înfruntase multe crize, ca membru al parlamentului și ca ministru, și e o fire imperturbabilă, dar acum părea șocată.

Știți deja ce am văzut pe ecranul televizorului: minunata catedrală Notre-Dame din Paris, una dintre cele mai mari realizări ale civilizației europene, era în flăcări.

Priveliștea ne-a uluit și ne-a tulburat profund. Ceva neprețuit murea în fața ochilor noștri. Sentimentul era năucitor, de parcă se cutremura pământul.

Cunosc bine catedrala. O dată, împreună cu Barbara, am participat la slujba de la miezul nopții, acolo. Mii de oameni se înghesuiau în interior. Lumini discrete aruncau umbre adânci pe culoarele dintre bănci, colindele răsunau de-a lungul navei, iar bolta, mult deasupra noastră, era învăluită în întuneric. Cel mai impresionant mi se părea faptul că înaintașii noștri sărbătoriseră Crăciunul la fel, în această clădire, timp de peste opt sute de ani.

Vizitasem biserica de multe alte ori. Prima dată când o admirasem fusese în 1966, la prima mea călătorie în afara Regatului Unit, deși mă tem că pe atunci, la vârsta de șaptesprezece ani, eram mult prea interesat de fetele din grupul nostru ca să acord o atenție serioasă catedralei. Iar ultima vizită fusese cu doar patru săptămâni înainte, când, mergând pe malul stâng al Senei, mă lăsasem fermecat, ca de obicei, de priveliștea magnifică a turnurilor gemene și a contraforturilor zvelte.

De îndată ce am început să mă gândesc rațional la ceea ce vedeam la televizor, am înțeles ce anume ardea și cum prindea forță incendiul, dar jurnaliștii care comentau nu înțelegeau – și cum ar fi putut să înțeleagă? Ei nu studiaseră construcția catedralelor gotice. Eu o făcusem, în timp ce mă documentasem pentru *Stâlpii Pământului*, romanul meu despre construirea unei catedrale medievale imaginare. O scenă-cheie din capitolul patru descria incendierea vechii catedrale din Kingsbridge, așa că mă întrebam: cum ia foc, de fapt, o mare biserică din piatră?

Mă cocoșasem în spațiile prăfuite de sub acoperișurile catedralelor, inclusiv la cele din Canterbury și Florența. Mă urcasem pe grinzile uriașe ce traversau navele și mă uitasem în sus la căpriorii care susțineau acoperișul. Observasem resturile uscate care se adună deseori în asemenea locuri: bucăți vechi de lemn sau de sfoară, ambalaje de mâncare lăsate de muncitorii de la întreținere, împletituri de nuiiele de la

cuiburile păsărilor și resturile uscate ale celor de viespi. Eram sigur că incendiul de la Notre-Dame pornise de undeva de sub acoperiș, probabil când o țigară aruncată sau o scânteie de la o instalație electrică aprinsese niște gunoaie care, la rândul lor, incendiaseră grinzile de lemn. Și distrugerile care rezultau de aici amenințau să distrugă clădirea. M-am hotărât să împărtășesc aceste gânduri și altora, așa că am scris pe Twitter:

Căpriorii înseamnă sute de tone de lemn, vechi și foarte uscat. Când aceștia ard, acoperișul se prăbușește, iar resturile care cad distrug plafonul boltit, care se prăbușește și el și dărâmă puternicii pilaștri din piatră ce țin toată structura în picioare.

S-a dovedit că supoziția mea a fost corectă, exceptând faptul că subestimaseram rezistența pilaștrilor și a arcadelor, care au fost deteriorate, dar, din fericire, nu au fost iremediabil distruse. Iată cum este descrisă în *Stâlpii Pământului*, din perspectiva starețului Philip, prăbușirea catedralei din Kingsbridge:

Un trosnet îl făcu să ridice privirea. Chiar deasupra lui, o grindă uriașă aluneca încet, pieziș. Avea să cadă peste el. Starețul se repezi în transeptul sudic, unde Cuthbert se uita la el cu o expresie speriată. O întreagă secțiune a acoperișului, cu trei structuri triunghiulare de bârne și căpriori plus tablele prinse pe ele, se prăbușea în interior. Philip și Cuthbert priveau transfigurați, aproape uitând de propria lor siguranță. Acoperișul căzu peste una dintre marile arcade din centru. Enorma greutate a lemnului și plumbului în cădere crăpă structura de piatră a arcadei, cu un sunet exploziv și prelung, ca un tunet. Totul se întâmpla cu încetinitorul, parcă: grinzile cădeau încet, arcada se spărgea încet, zidăria distrusă cădea încet prin aer. Mai multe grinzi din acoperiș se desprinseseră și apoi, cu un zgomot tunător, ca de trăsnet, o întreagă secțiune a zidului de nord al altarului se cutremură și începu să alunece în transeptul nordic.

Philip era consternat. Distrugerea unei asemenea clădiri impunătoare era stranie și, totodată, șocantă. Era ca și cum ai privi un munte prăbușindu-se ori un râu secând: niciodată nu-i trecuse prin minte, cu adevărat, că se putea întâmpla. Abia dacă-și putea crede ochilor.

În timp ce se însera, în 15 aprilie 2019, locuitorii Parisului ieșeau pe străzi și camerele de televiziune prezentau mii de fețe copleșite de durere, luminate de flăcări, unii privitori cântând imnuri, alții doar plângând în timp ce își vedeau iubita catedrală arzând. În postarea din acea noapte care a primit cele mai mișcătoare răspunsuri din partea următorilor mei spuneam:

*Français, françaises, nous partageons votre tristesse.
Francezi și franțuzoaice, vă împărtășim tristețea.*

Ar fi trebuit scris *nous partageons*, cu „e“, dar nimeni n-a luat în seamă greșeala.

Există oameni care știu despre catedralele medievale mai multe decât știu eu, dar ziariștii nu le cunoșteau numele. Pe al meu îl cunoșteau datorită cărților mele, și știau, de asemenea, că în *Stâlpii* am scris despre o catedrală, așa că după numai câteva minute am început să primesc mesaje din partea redacțiilor de știri. Mi-am petrecut seara respectivă acordând interviuri la televiziune, la radio și în presa scrisă, explicând în engleză și în franceză ce se întâmpla în Île de la Cité.

În timp ce acordam interviurile, continuam să urmăresc evenimentele.

Fleșa centrală, zveltă ca un vârf de săgeată și înaltă de nouăzeci de metri, era un posibil loc de pornire a incendiului și acum ardea infernal. Era construită din 500 de tone de grinzi de stejar și avea un acoperiș din foi de plumb care cântărea 250 de tone, iar lemnul cuprins de flăcări devenise, rapid, prea slab ca să susțină toată acea povară. Momentul cel mai emoționant al serii, pentru mulțimile adunate pe străzi și pentru milioanele de spectatori aflați în fața televizoarelor, a fost cel în care fleșa s-a înclinat într-o parte, s-a frânt ca un băț de chibrit și a căzut prin acoperișul în flăcări al navei.

Notre-Dame părise întotdeauna să fie eternă și, fără îndoială, constructorii din Evul Mediu se gândiseră că va rezista până în ziua Judecării de Apoi, dar iată că, acum, vedeam cu toții că putea fi distrusă. În viața fiecărui băiat vine un moment în care realizează că tatăl lui nu este atotputernic și invulnerabil. Omul în vârstă are slăbiciuni, se poate îmbolnăvi și, într-o zi, va muri. Prăbușirea fleșei m-a trimis cu gândul la acel moment.

Părea că nava era deja o ruină. Mi s-a părut că văd flăcări într-unul din cele două turnuri și am știut că, dacă acestea se prăbușesc, întreaga catedrală va fi distrusă.

Președintele Emmanuel Macron, un lider reformator radical aflat în toiul unei bătălii încrâncenate și violente cu cei care nu-i agreau reformele, a vorbit în fața camerelor de televiziune și a devenit, cel puțin pentru o vreme, conducătorul recunoscut al unei națiuni franceze unite. A impresionat lumea întreagă și mi-a adus lacrimi în ochi atunci când a spus, cu încredere nestrămutată: „*Nous rebatirons*“. *Vom reconstrui*.

Seara, m-am dus la culcare și mi-am pus ceasul să sune la 4.30 dimineață, pentru că ultima solicitare primită fusese aceea de a apărea la o emisiune televizată matinală, a doua zi devreme.

Mă temeam că soarele va răsări peste o grămadă fumegândă de moloz, în Île de la Cité, acolo unde se înălțase, mândră, catedrala Notre-Dame. Faptul că zidurile, la fel ca marea pereche de turnuri cu secțiune pătrată din extremitatea vestică, erau încă în picioare a fost extrem de încurajator. Situația nu era atât de rea pe cât se temuse toată lumea, și m-am îndreptat spre studioul de televiziune cu un mesaj de speranță.

Mi-am petrecut ziua de marți în diverse interviuri, apoi, miercuri, am zburat la Paris pentru o dezbatere în cadrul emisiunii de televiziune *La Grande Librairie (Marea librărie)*, despre simbolismul catedralelor în literatură și în viață.

Nu mi-a trecut nicio clipă prin minte să rămân acasă. Notre-Dame era prea apropiată de sufletul meu. Nu sunt o persoană religioasă, și totuși merg la biserică. Iubesc arhitectura, muzica, cuvintele Bibliei și sentimentul că împărtășesc ceva profund cu alți oameni. De multă

vreme îmi găsesc o pace spirituală profundă în interiorul marilor catedrale, așa cum fac milioane de alți oameni, credincioși și necredincioși deopotrivă. Și mai am încă un motiv să fiu recunoscător pentru existența catedralelor: dragostea pentru ele mi-a inspirat romanul care a devenit, fără îndoială, cea mai îndrăgită carte a mea și, probabil, cea mai bună.

Președintele Macron spusese că Notre-Dame va fi reconstruită în cinci ani. Unul dintre ziarele franceze răspunsese cu un titlu care se traduce cam așa: „Macron crede în miracole“. Dar atașamentul francezilor față de Notre-Dame este profund. Catedrala a fost scena unor evenimente esențiale din istoria Franței. Toate indicatoarele rutiere care te informează cât de aproape te afli de Paris măsoară distanța până la Kilometrul zero, o stea de bronz incrustată în pavajul din fața catedralei Notre-Dame.

Clopotul cel mare din turnul sudic, numit Emmanuel, poate fi auzit în tot orașul atunci când sună în cunoscuta sa notă fa diez, la bucurie sau la necaz, pentru a vesti sfârșitul războiului sau pentru a anunța o tragedie ca aceea din 11 septembrie 2001.

În plus, este întotdeauna lipsit de înțelepciune să-i subestimezi pe francezi. Dacă există cineva care poate să facă un lucru, ei sunt aceia.

Înainte să zbor înapoi spre casă, de la Paris, editorul meu francez m-a întrebat dacă n-aș vrea să mă gândesc să scriu ceva nou, despre dragostea mea pentru Notre-Dame, în urma evenimentului teribil din 15 aprilie. Profiturile obținute din vânzarea cărții aveau să fie donate fondului pentru reconstrucție, la fel ca drepturile mele de autor.

– Sigur, i-am răspuns, o să încep chiar de mâine.

Și iată ce am scris.